
CURAÇAO

TEKST EN FOTO'S: TON SMITS

OVER OGEN DIE ALLES VERTELLEN EN MIJ DOEN VERSTILLEN

Een weekje Curaçao, dat mij afgelopen zomer in de schoot werd geworpen, bleek een onverwachte en intense confrontatie met ons slavernijverleden – en met mijzelf.

Rob, mijn parttime werkgever, verbleef om privéredenen enkele maanden op Curaçao. 'Dan moet ik ook maar die kant op komen. Kunnen we verder werken aan onze boekjes', zei ik met een wat jolige ondertoon, toen hij mij vorig voorjaar vertelde over zijn Caribische uitstapje. 'Da's een goed idee', repliceerde Rob droogjes. En zo geschiedde.

Ik ben Robs ghostwriter. 'Onze boekjes' zijn boekjes waarin Rob, zelfbenoemd antropoloog van de werkende mens, de visie van zijn adviesbureau op het gebied van medezeggenschap uitdraagt. Hij praat, ik bevrraag, orden en schrijf; zo is al jaren de rolverdeling.

Onbevangen (dat klinkt beter dan onvoorbereid) stapte ik het vliegtuig in. Die augustusweek op Curaçao zat ik spreekwoordelijk bij Rob op de bagagedrager. Ik logeerde bij hem en zijn partner, had me niet echt verdiept in het eiland en ook geen plan de campagne gemaakt. Rob wel, behalve werken gingen we het eiland verkennen. Hij had verschillende uitstapjes voorbereid.

Op donderdag stond een bezoek aan het Kurá Hulanda Museum in Willemstad op het programma. Wat nu een museum is, was in de 17de en 18de eeuw een plantage waar tot slaaf gemaakten werkten en werden verhandeld. Boek een gids, was ons vooraf geadviseerd (en dat deden we), dan krijg je echt een heel andere ervaring (en die kregen we).

Als we het museum binnenlopen, worden we voorgesteld aan een zwarte vrouw op leeftijd die ons door het museum zal leiden. Klein van stuk, haar hoofd wat ineengedoken. Ze is haar introductiepraatje nog maar net begonnen of ons valt op dat ze heel moeilijk te verstaan is. De klanken zijn nasaal, 'donker', er zit geen helderheid in haar stem en sommige medeklinkers lijken weg te vallen. Alsof het geluid eerst door een trommel gaat. Hier is meer aan de hand dan een andere tongval. Ze kent haar tekort-

Kunstwerk *Emancipate yourself from mental slavery*, Giovanni Abath, Willemstad

koming en doet haar uiterste best om verstaanbaar over te komen. Als ze praat, spert ze haar mond wijd open om de klanken zo goed mogelijk de ruimte in te sturen. Dat maakt het geluid uit haar mond wel harder, maar nauwelijks verstaanbaarder.

Rob en ik wisselen blikken van verstandhouding. Wat doen we? Het woord 'verheugen' is misplaatst, maar we hadden wel uitgekeken naar deze rondleiding in dit museum. We kunnen toch niet vragen om een andere... Nee, dat kunnen we niet máken.

'Jullie moeten het zeggen als je iets niet verstaat', benadrukt onze gids. Dat moment breekt al snel aan en zou zich nog een aantal keren herhalen. Nadat ze in de eerste zaal, over slavernij in de Egyptische tijd, haar verhaal nog een keer heeft gedaan, prijst ze ons daar uitvoerig voor, op een manier die ongemakkelijk voelt. 'Jullie zijn toppers,

echt waar. Tóppers! Lang niet alle bezoekers doen dat.' Als ze uitgesproken is duikt haar hoofd weer wat in haar nek, zoals iedere keer zal gebeuren. Het lijkt wel of ze zich steeds een beetje groter moet maken om haar stem te laten horen. En ze goedkeuring en sympathie oogst door anderen te complimenteren. Het zal nog vaak gebeuren in het uur dat we haar meemaken.

Wat er inmiddels bij mij van binnen gebeurt, vind ik lastig te duiden. Ongemak is de generieke benaming. Een gevoel van ongelijkwaardigheid waarvan de wortels dieper reiken dan het oppervlakkige gegeven dat wij betalende bezoekers zijn en zij geboekt is als rondleider. Alsof iets uit het verleden zich herhaalt in dit moment. Ik voel een nederigheid bij haar die ik niet wil. Maar door dat toe te geven aan mijzelf, lijkt het alsof ik mezelf boven haar plaats en dat wil ik ook niet.

Ik zit in een spiraal waar ik maar moeilijk uit kan stappen.

Hoe verder we in het museum komen, hoe meer de geschiedenis van Curaçao raakt aan die van Nederland. Gevoelens van ongeloof en schaamte maken zich van mij meester als we een zaal in lopen met alleen maar martelwerktuigen. Een stalen stoel, waarin slaven opgesloten konden worden, om vervolgens in de brandende zon geplaatst te worden. Net zo lang tot, nou ja... ik vrees dat mijn verbeelding de werkelijkheid angstig dicht benadert en probeer mijn gedachten een halt toe te roepen. Een tekening die van bovenaf een blik biedt op het ruim van een schip, waarin mensen getekend zijn, alsof je boomstammen vervoert. Strak tegen elkaar aan liggend konden zo enkele duizenden mensen getransporteerd worden. Onze gids vertelt dat zieke slaven overboord werden gegooid, zodat de handelaar een verzekeringspremie kon innen.

Ik wist dat de 'glorietijd' van de West-Indische Compagnie (net als die van de Verenigde Oost-Indische Compagnie) gestoeld was op de meedogenloze uitbuiting van onze zwarte medemens. Maar dat het allemaal zó gruwelijk was...

En dan gebeurt het. We zijn bijna aan het eind van de rondleiding en staan op de binnenplaats van het museum in de

felle zon bij een grote bel. Zo'n enorme bel die je ook in kerktorens ziet. Het blijkt te gaan om een originele slavenbel. Dergelijke bellen waren te vinden op plantages waar het werk door tot slaaf gemaakten werd gedaan. Hier werd het begin en het einde van de werkdag ingeluid. Regelmatig werden de slaven hier ook uitgekafferd, gefolterd, en – als de arbeidsprestaties in de ogen van de plantagehouders tegenvielen – gedood. De woorden hebben de mond van onze gids nog maar net verlaten, of ze luidt met een flinke ruk aan een touw de bel. Ik kijk in de ogen van onze gids en dan zie ik ze staan. Al die zwarte mensen, gegroepeerd rondom die bel. Ondervoed, slecht gekleed, angstige, holle ogen in nederige lichamen. Waarom dringt dit beeld zich aan mij op?

Ik ben in verwarring. Ik ben geboren in 1962, negenennegentig jaar nadat Nederland de slavernij in zijn koloniën afgeschaft (1 juli 1863). En toch voel ik diepe schuld en schaamte, ook voor

het feit dat ik deze geschiedenis zo slecht ken en zo weinig heb gedaan om mij erin te verdiepen. Even kijk ik weg en zoek dan opnieuw de ogen van onze gids. Het besef dringt zich aan mij op dat zij een nazaat is van degenen die op dit eiland zijn uitgebuit. En ik een nakomeling van degenen die dit haar voorouders hebben aangedaan of tenminste een nakomeling van de mensen die van deze rijkdom hebben geprofiteerd – en behoort ik daar indirect ook niet toe? Ik wil mij verbinden met haar en iets goed maken, iets rechtzetten, al weet ik niet precies wat of hoe. Ik weet het, de schuldknop is bij mij makkelijk in te drukken, zeker door een vrouw (mijn moeder, daar is ze weer). Zo stap ik verward het museum uit met meer vragen dan antwoorden. Over deze gruwelijke tijd én over mezelf. Gekregen van een vrouw die heldere taal sprak, met haar lijf en vooral met haar ogen. 🌀

